

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੫੬

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੭੮੩]

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸੰਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ ਹਰਿ ਕੰਮੁ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਰਾਮ ॥
 ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਤਾਲੁ ਸੁਹਾਵਾ ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਪੂਰਨ
 ਸਾਜੁ ਕਰਾਇਆ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ॥ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਭਾਇਆ ਜਗ ਅੰਤਰਿ ਲਾਥੇ ਸਗਲ ਵਿਸੂਰੇ ॥
 ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਅਚੁਤ ਅਬਿਨਾਸੀ ਜਸੁ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣੀ ਗਾਇਆ ॥ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਰਖਿਆ ਪਰਮੇਸਰਿ
 ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥੧॥ ਨਵ ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਰਿਧਿ ਦੀਨੇ ਕਰਤੇ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਕਾਈ ਰਾਮ ॥
 ਖਾਤ ਖਰਚਤ ਬਿਲਛਤ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਕਰਤੇ ਕੀ ਦਾਤਿ ਸਵਾਈ ਰਾਮ ॥ ਦਾਤਿ ਸਵਾਈ ਨਿਖੁਟਿ
 ਨ ਜਾਈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪਾਇਆ ॥ ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ ਸਗਲੇ ਉਠਿ ਨਾਠੇ ਦੂਖੁ ਨ ਨੇੜੈ ਆਇਆ ॥
 ਸਾਂਤਿ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਘਨੇਰੇ ਬਿਨਸੀ ਭੂਖ ਸਬਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਸੁਆਮੀ ਕੇ ਅਚਰਜੁ
 ਜਿਸੁ ਵਡਿਆਈ ਰਾਮ ॥੨॥ ਜਿਸ ਕਾ ਕਾਰਜੁ ਤਿਨ ਹੀ ਕੀਆ ਮਾਣਸੁ ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ਰਾਮ ॥
 ਭਗਤ ਸੋਹਨਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਸਦਾ ਕਰਹਿ ਜੈਕਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ਗੁਣ ਗਾਇ ਗੋਬਿੰਦ ਅਨਦ
 ਉਪਜੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸੀੰਗ ਬਨੀ ॥ ਜਿਨਿ ਉਦਮੁ ਕੀਆ ਤਾਲ ਕੇਰਾ ਤਿਸ ਕੀ ਉਪਮਾ ਕਿਆ ਗਨੀ ॥
 ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਪੁੰਨ ਕਿਰਿਆ ਮਹਾ ਨਿਰਮਲ ਚਾਰਾ ॥ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੁ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਨਾਨਕ
 ਸਬਦ ਅਧਾਰਾ ॥੩॥ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਤਾ ਉਸਤਤਿ ਕਉਨੁ ਕਰੀਜੈ ਰਾਮ ॥ ਸੰਤਾ ਕੀ
 ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਆਮੀ ਨਾਮੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਦੀਜੈ ਰਾਮ ॥ ਨਾਮੁ ਦੀਜੈ ਦਾਨੁ ਕੀਜੈ ਬਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਇਕ ਖਿਨੋ ॥
 ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ ਉਚਰੁ ਰਸਨਾ ਸਦਾ ਗਾਈਐ ਅਨਦਿਨੋ ॥ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੀ ਨਾਮ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਤਨੁ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੀਜੈ ॥ ਬਿਨਵੀਂਤ ਨਾਨਕ ਇਛੁ ਪੁੰਨੀ ਪੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਜੀਜੈ ॥੪॥੭॥੧੦॥

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸੂਹੀ ਰਾਗਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਮੁਖਵਾਕ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਉਥਾਨਕਾ—ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਖੁਦਵਾਈ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਖੋਦਦਿਆਂ-ਖੋਦਦਿਆਂ ਉਹ ਪਵਿੱਤਰ ਜਗ੍ਹਾ ਉਪਰ ਪਹੁੰਚੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਹਰਿ ਦੀ ਪਉੜੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਦਾ ਤਲ ਇਤਨਾ ਕਰੜਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮਿੱਟੀ ਪੁੱਟੀ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਮਿੱਟੀ ਪੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਔਜ਼ਾਰ ਸਨ—ਗੈਂਤੀਆਂ, ਕਹੀਆਂ, ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਥੱਕ ਗਏ। ਕਹੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਮੁੜ ਗਏ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਛਾਲੇ ਪੈ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਬੇ-ਵਾਹ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਮਿੱਟੀ ਪੁੱਟੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਰਹਿਣ ਦਿਓ। ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੁਦਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ। ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਦੀਵਾਨ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਲਾਚੀਬੇਰ ਹੇਠ ਬੈਠੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਤਿੰਨ ਬੇਰੀਆਂ ਅੱਜ ਵੀ ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸ਼ਾਂਖ ਭਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਬੇਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ ਬੇਰੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਬੀਬੀ ਰਜਨੀ ਦਾ ਪਿੰਗਲਾ ਪਤੀ ਸਵੱਛ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਬੇਰੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਦਰਸਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਬੈਠ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਤੀਜੀ ਬੇਰੀ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬੈਠ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਾਚੀ

ਬੇਰ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਉਧਰ ਭਗਵਾਨ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਸਮਝ ਕੇ ਸਭ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਭਗਵਾਨ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ਗੈਂਤੀ ਨਾਲ ਹਰਿ ਕੀ ਪਉੜੀ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਆਪ ਪੁੱਟੀ। ਭਗਵਾਨ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਕਹੀ ਨਾਲ ਟੋਕਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਸਭ ਦੇਵਤਿਆਂ ਸਮੇਤ ਚੁੱਕ-ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁਟਦੇ ਗਏ ਤੇ ਨਾਲ ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਧੁਨ ਉਚਾਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣ ਕੇ ਮਿੱਠੀ ਰਸੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁੱਛ ਕੇ ਆਓ, ਇਹ ਸੰਗਤ ਕਿਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਦੱਸਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਧਰਮ ਸੰਕਟ ਸੀ, ਜੇ ਉਹ ਝੂਠ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫਲਾਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਆਏ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦਾ ਪਾਪ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਸੱਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਣਾ ਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਗਵਾਨ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਧੁਨ ਹੀ ਸੁਣਾਈ। ਸੋ, ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੋਨੋਂ ਪੱਖ ਰਹਿ ਗਏ। ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਭੀ ਬੱਚ ਗਏ ਤੇ ਰੱਬੀ ਭੇਦ ਭੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੈਸੇ ਸਿੱਖ ਹਨ। ਸਤਿਨਾਮ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹਨ। ਬੜਾ ਪੁੱਛਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਬੋਲਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਨੇਤਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖਣਾ ਕੀਤਾ। ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਭਗਵਾਨ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਓਲ੍ਹਾ ਨਾ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਜ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਰੋਜ਼ੀ ਦਾਤਾ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਘੜਨ ਵਾਲੇ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਲਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਤਿੰਨ ਦੇਵਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੜੇ ਹੋਏ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮੇਰੀ ਦਾਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭਗਵਾਨ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਸਮੇਤ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਤੀਰਥ ਹੈ। ਰਬ ਦਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਕਰਨ, ਜਿਵੇਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਮੁਖਵਾਕ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹੋਰ ਮੁਖਵਾਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਮਹਾਨਤਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇਹ ਪੱਖ ਵੀ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਵਾਇਆ, ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਕਰਵਾਇਆ ਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੈਂਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪਿਆ। ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੁਖਵਾਕ ਸੁਨਾਉਣਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹੀ ਮੁਖਵਾਕ ਆਇਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਦੇ ਹਨ :

ਸੰਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ ਹਰਿ ਕੰਮੁ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਰਾਮ ॥

ਸੰਤਾ=ਸ਼ਾਂਤ ਆਤਮਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਾਰਜ=ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਆ ਕੇ ਖਲੋਇਆ=ਖੜਿਆ ਹੈ ਹਰਿ ਕੀ ਪਉੜੀ ਦੇ ਕੜ ਤੋੜਨ ਦਾ ਜੋ ਕੰਮ ਸੀ। ਇਹ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤਾ, ਵਾ—ਤਾਲ ਵਿੱਚੋਂ ਗਾਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਜੋ ਕੰਮ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਕਰਾਉਣ ਨੂੰ ਰਾਮ ਆਪ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਕੇ ਆਇਆ।

ਯਥਾ— ੧. ਕਾਰਜ ਆਪਿ ਸਵਾਰਿਅਨੁ ਸੋ ਪ੍ਰਭ ਸਦਾ ਸਭਾਲਿ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੯੫੭]

੨. ਸਤਿਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਸੁਣੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਕਾਰਜੁ ਆਇਆ ਸਗਲਾ ਰਾਸਿ ॥

[ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੧੫੨]

ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਤਾਲੁ ਸੁਹਾਵਾ ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਰਾਮ ॥

ਚਾਰੇ ਤਰਫ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤਿ=ਧਰਤੀ ਸੁਹਾਵੀ=ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੋਈ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਤਾਲੁ=ਸਰਵੋਰ ਭੀ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰਾਮ=ਰਮੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਸ ਤਲਾਅ ਵਿੱਚ ਜਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੋ ਕਰਕੇ ਛਾਇਆ=ਇਸਥਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਸਫਲ ਬਾਨੁ ਪੂਰਨ ਭਏ ਕਾਮ ॥

ਭਉ ਨਾਠਾ ਭ੍ਰਮ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਰਵਿਆ ਨਿਤ ਰਾਮ ॥ [ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੧੯]

੨. ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੜੀ ਅਕਾਸੁ ਸੁਹੰਦਾ ਜਪੰਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥

[ਸਾਰਗ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੨੪੭]

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਪੂਰਨ ਸਾਜੁ ਕਰਾਇਆ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ॥

ਇਸ ਤਲਾਅ ਵਿੱਚ ਜਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਛਾਇਆ=ਇਸਥਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੂਰਨ ਹੀ ਸਾਜੁ=ਸਾਜਣਾ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਭਾਵ ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਸੀ ਕਿ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਤੇ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਹੋ ਗਈ।

ਯਥਾ— ੧. ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਕੀਨੇ ਕਰਤੇ ਉਣੀ ਬਾਤ ਨ ਕਾਈ ॥ [ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੨੫]

੨. ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਚੀਨਾ ॥ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਆਸੀਨਾ ॥

[ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੦੪]

੩. ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਕਦੇ ਨ ਹੋਏ ਦੁਖਾਲਾ ਜੀਉ ॥ [ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੬]

ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਭਇਆ ਜਗ ਅੰਤਰਿ ਲਾਥੇ ਸਗਲ ਵਿਸੁਰੇ ॥

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਿਆਗੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਜਸ ਰੂਪ ਧੁਨੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਗਲ=ਸਾਰੇ ਵਿਸੁਰੇ=ਝੋਰੇ ਲਹਿ ਗਏ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਹੋਆ ਜਗ ਅੰਤਰਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਮੇਰੋ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ॥

[ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੨੭]

੨. ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਭਏ ਜਗ ਭੀਤਰਿ ਹੋਆ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਰਖਵਾਲਾ ॥

[ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੧੯]

੩. ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਹੋਤੁ ਜਗ ਭੀਤਰਿ ਸਬਦੁ ਗੁਰੁ ਰਸੁ ਚਾਖੇ ॥ [ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੩੦]

੪. ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਜਾਸੁ ਜਗ ਅੰਦਰਿ ਮੰਦਿਰਿ ਭਾਗੁ ਜੁਗਤਿ ਸਿਵ ਰਹਤਾ ॥

[ਸਵਯੇ ਮਹਲੇ ਪੰਜਵੇਂ ਕੇ, ਅੰਗ ੧੪੦੭]

ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਅਚੁਤ ਅਥਿਨਾਸੀ ਜਸੁ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣੀ ਗਾਇਆ ॥

ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ=ਪਰੀਪੂਰਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਥਿਨਾਸੀ=ਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਤੇ ਅਚੁਤ=ਅਗਿੜ, ਨਾ

ਡਿਗਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਵੇਦਾਂ ਤੇ ਪੁਰਾਣੀ-ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਗਾਇਆ=ਗਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਹਰਿ ਜਪਿਆ ਮੁਖਿ ਪੰਡਿਤ ਹਰਿ ਗਾਇਆ ॥

[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੯੯੫]

੨. ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਜਾਸ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਤਾਕਉ ਨਾਮੁ ਹੀਐ ਮੋ ਧਰੁ ਰੇ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੨੨੦]

ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਰਖਿਆ ਪਰਮੇਸਰਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥੧॥

ਉਸ ਪਰਮੇਸਰਿ=ਪਰਮ-ਈਸ਼ਵਰ ਭਾਵ ਵੱਡੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਿਰਦੁ=ਧਰਮ ਜਾਣ ਕੇ ਰਖਿਆ=ਰਖਸ਼ਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ=ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਹਮਰੀ ਗਣਤ ਨ ਗਣੀਆ ਕਾਈ ਅਪਣਾ ਬਿਰਦੁ ਪਛਾਣਿ ॥

ਰਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੇ ਕਰਿ ਅਪੁਨੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਰੰਗੁ ਮਾਣਿ ॥ [ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੧੯]

੨. ਜੋ ਸਰਣਿ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਕੰਠਿ ਲਾਵੈ ਇਹੁ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਦਾ ॥

[ਬਿਹਾਰਗੜਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੫੪੪]

ਨੋਟ :—ਮੁਖਵਾਕ ਦੀਆਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਰਥ—ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਆ ਕੇ ਖਲੋਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾ ਰੂਪੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਆਪ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਸੰਗਤ ਰੂਪ ਧਰਤੀ, ਵਾ—ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬੁਧ ਰੂਪ ਧਰਤੀ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਸਹਿਤ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੋਈ ਹੈ। ਤਾਲੁ=ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਤਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਸਹਿਤ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਤਾਲ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਪੂਰਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਛਾਇਆ=ਇਸਥਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਸਾਜ=ਸਾਜਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਾਧਨ ਸੰਪੰਨ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਨੋਰਥ=ਸੰਕਲਪ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸੂਰੇ=ਝੋਰੇ ਲਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਜੋ ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਚੁਤ=ਅਗਿੜ, ਨਾ ਡਿਗਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਸ ਵੇਦਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਗਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਿਰਦੁ=ਧਰਮ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਹੈ।

ਨਵ ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਰਿਧਿ ਦੀਨੇ ਕਰਤੇ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਕਾਈ ਰਾਮ ॥

ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਅਤੇ ਰਿੱਧੀਆਂ ਆਦਿਕ। ਨੌ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਨ ਰਾਸ਼ੀ ਨੌ ਨਿਧਾਂ ਹਨ। ਅਠਾਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਹਨ। ਰਿਧੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਸੇਰ ਭਰ ਰਾਸ਼ਨ ਪਕਾ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਾ ਦੇਣਾ ਨਾ ਮੁਕਣਾ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਿਧੀ ਹੈ। ਸੋ, ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ, ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਅਰ ਬੇਅੰਤ ਪਦਾਰਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਾਈ=ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਤੋਟਿ=ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਖਾਤ ਖਰਚਤ ਬਿਲਛਤ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਕਰਤੇ ਕੀ ਦਾਤਿ ਸਵਾਈ ਰਾਮ ॥

ਆਪ ਖਾਂਦਿਆਂ ਤੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਖਰਚਤ=ਖਰੀਦਦਿਆਂ ਬਿਲਛਤ=ਆਮ-ਖਾਸ ਨੂੰ ਦੇਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਸਾਂ ਨੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਕਰਤੇ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਾਤ ਸਵਾਈ=ਅਧਿਕ ਹੁੰਦੀ ਗਈ ਹੈ।

ਦਾਤਿ ਸਵਾਈ ਨਿਖੁਟਿ ਨ ਜਾਈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪਾਇਆ ॥

ਉਸਦੀ ਦਾਤ ਸਵਾਈ=ਅਧਿਕ ਹੈ ਨਿਖੁਟਿ=ਮੁਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਅੰਤਰ+ਜਾਮੀ ਅੰਤਰ=ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਜਾਮੀ=ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸੰਕਲਪ ਹੀ ਐਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ ਸਗਲੇ ਉਠਿ ਨਾਠੇ ਦੂਖੁ ਨ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ॥

ਜੋ ਕੋੜਾਂ ਬਿਘਨ ਸਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਉਠਿ ਨਾਠੇ=ਉਠ ਕੇ ਨੱਸ ਗਏ, ਵਾ—ਕੋੜਾਂ ਬਿਘਨਾਂ ਨੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇ ਸਨ, ਉਹ ਉਠ ਕੇ ਨੱਸ ਗਏ, ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਸਾਂਤਿ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਘਨੇਰੇ ਬਿਨਸੀ ਭੂਖ ਸਬਾਈ ॥

ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੂਰਵਕ ਘਨੇਰੇ=ਬਹੁਤੇ ਸਹਜ=ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਭੂਖ ਬਿਨਾਸੀ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਸੁਆਮੀ ਕੇ ਅਚਰਜੁ ਜਿਸੁ ਵਡਿਆਈ ਰਾਮ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਸੁਆਮੀ ਦੇ ਗੁਣ ਅਸੀਂ ਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਅਚਰਜੁ=ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਹੈ।

ਜਿਸ ਕਾ ਕਾਰਜੁ ਤਿਨ ਹੀ ਕੀਆ ਮਾਣਸੁ ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ਰਾਮ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਜੁ=ਕੰਮ ਸੀ, ਉਸੇ ਰਾਮ ਨੇ ਆਪ ਆ ਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਮਾਨਸੁ=ਮਨੁੱਖ ਵੇਚਾਰਾ ਕੀ ਹੈ। ਜੋ ਕੋਈ ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕੇ।

ਭਗਤ ਸੋਹਨਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਸਦਾ ਕਰਹਿ ਜੈਕਾਰਾ ਰਾਮ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਅਥਵਾ :—ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਭਗਤ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਮ ਦੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਣ ਗਾਇ ਗੋਬਿੰਦ ਅਨੰਦ ਉਪਜੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸੰਗਿ ਬਨੀ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਗੁਰਸਿੱਖ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਗੁਣ ਤਿਨਹੀ ਗਾਏ ਜਾ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥

ਸੋ ਸੁਖੀਆ ਧੰਨੁ ਉਸੁ ਜਨਮਾ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ [ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੧੨]

੨. ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਨਿਤ ਗਾਵੀਅਹਿ ਅਵਗੁਣ ਕਟਣਹਾਰ ॥

[ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੪੮]

ਇਸ ਲਈ ਨਿਤ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਉ ਨਿਤ ਨਿਤ ਪ੍ਰਾਣ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸੁਆਮੀਆ ॥

[ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੭੮]

ਜਿਨਿ ਉਦਮੁ ਕੀਆ ਤਾਲ ਕੇਰਾ ਤਿਸ ਕੀ ਉਪਮਾ ਕਿਆ ਗਨੀ ॥

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ—ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਾਲ=ਤਲਾਬ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਉਦਮ ਕੀਆ=ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਕੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤੋਂ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੋਢੀ ਸੁਲਤਾਨ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਤਿਸ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਉਪਮਾ=ਵਡਿਆਈ ਕੀ ਗਨੀ=ਗਿਨਣਾ ਕਰੀਏ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ—ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕੀ ਉਪਮਾ ਗਿਣੀਏ।

ਤੀਜਾ ਅਰਥ—ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿਕ ਸਹਿਤ ਆ ਕੇ ਹਰਿ ਕੀ ਪਉੜੀ ਦਾ ਕੜ ਤੋੜ ਕੇ ਇਸ ਸਰੋਵਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕੀ ਗਿਣੀਏ।

ਚੌਥਾ ਅਰਥ—ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਸਰੋਵਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਉਦਮ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਤੋਂ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਉਹ ਇਹੋ ਅਸਥਾਨ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆ ਤਾਂ ਤੱਕਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਉਥੇ ਉਹੀ ਸਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ। ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ, ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਲੋਪ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਕਈਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ। ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਵਿੱਖਤ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਚੌਥੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਾਂਗੇ, ਇਥੇ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਸਰੋਵਰ ਬਣੇਗਾ। ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀ ਉਪਮਾ ਕਰੀਏ।

ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਪੁੰਨ ਕਿਰਿਆ ਮਹਾ ਨਿਰਮਲ ਚਾਰਾ ॥

ਇਸ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ :—ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਫਲ ਅਤੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਿਰਿਆ=ਕਰਨ ਦਾ ਫਲ ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਨਿਰਮਲ ਚਾਰਾ=ਕਰਤਬਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੁ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਨਾਨਕ ਸਬਦ ਅਧਾਰਾ ॥੩॥

ਪਤਿਤ=ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਵਨੁ=ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਿਸ ਸੁਆਮੀ=ਮਾਲਕ ਦਾ ਬਿਰਦ=ਧਰਮ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਸਬਦ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਅਧਾਰਾ=ਆਸਰਾ ਲੈਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਤਾ ਉਸਤਤਿ ਕਉਨੁ ਕਰੀਜੈ ਰਾਮ ॥

ਉਹ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ=ਰਖਿਅਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਕਰਤਾ=ਰਚਨ ਵਾਲਾ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਿਧਾਨਾ=ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਰਮੇ ਹੋਏ ਰਾਮ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਉਸਤਤਿ=ਉਸਤਤੀ ਵਡਿਆਈ ਕਉਨੁ=ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੀਜੈ=ਕਰਨਾ ਕਰੀਏ।

ਸੰਤਾ ਕੀ ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਆਮੀ ਨਾਮੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਦੀਜੈ ਰਾਮ ॥

ਜੋ ਸੰਤਾ=ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਬੇਨੰਤੀ=ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸੁਆਮੀ=ਮਾਲਕ ਅੱਗੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ ਕਿ ਹੇ ਰਾਮ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ! ਨਾਮ ਰੂਪ ਮਹਾ ਰਸੁ=ਵਡਾ ਆਤਮਿਕ ਰਸ ਮੈਨੂੰ ਦੀਜੈ=ਦੇਣਾ ਕਰੋ।

ਨਾਮੁ ਦੀਜੈ ਦਾਨੁ ਕੀਜੈ ਬਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਇਕ ਖਿਨੋ ॥

ਨਾਮ ਦੀਜੈ=ਦੇਣਾ ਕਰੋ, ਐਸੇ ਨਾਮ ਦਾ ਦਾਨ ਹੀ ਕੀਜੈ=ਕਰ ਦੇਣਾ ਕਰੋ, ਇੱਕ ਖਿਨੋ=ਨਿਮਖ ਭਰ ਭੀ ਆਪ ਬਿਸਰੁ=ਵਿਸਰੋ ਨਾ, ਭਾਵ ਭੁਲੋ ਨਾ।

ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ ਉਚਰੁ ਰਸਨਾ ਸਦਾ ਗਾਈਐ ਅਨਦਿਨੋ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਇਸ ਰਸਨਾ=ਜਿਹਬਾ ਨਾਲ ਗੋਪਾਲ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਚਰੁ=ਉਚਾਰਨਾ ਕਰ ਅਤੇ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਅਨਦਿਨੋ=ਰਾਤ-ਦਿਨ ਰਾਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਨ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਕਰੋ।

ਜਿਸੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੀ ਨਾਮ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੀਜੈ ॥

ਜਿਸੁ=ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਮ ਸੇਤੀ=ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਾਗੀ=ਲਗੀ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਭੀਜੈ=ਭਿਜ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਇਛ ਪੁੰਨੀ ਪੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਜੀਜੈ ॥੪॥੭॥੧੦॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਨਵੰਤਿ=ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੀ ਇਛ=ਇਛਾ ਪੁੰਨੀ=ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਜੀਜੈ=ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਯਥਾ— ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਤ ਮੈ ਜੀਓ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨੁ ਤੁਮਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮਨੁ ਤਨੁ ਮੇਰਾ ਠਾਰੁ ਥੀਓ ॥੧॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੩੮੨]

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੫੭

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੭੮੫]

**ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਸੁਹਬ ਤਾ ਸੋਹਗਣੀ ਜਾ ਮੰਨਿ ਲੈਹਿ ਸਚੁ ਨਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਣਾ
ਮਨਾਇ ਲੈ ਰੂਪੁ ਚੜੀਤਾ ਅਗਲਾ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥ ਐਸਾ ਸੀਗਾਰੁ ਬਣਾਇ ਤੂ ਮੈਲਾ ਕਦੇ ਨ
ਹੋਵਈ ਅਹਿਨਿਸਿ ਲਾਗੈ ਭਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋਹਗਣਿ ਕਾ ਕਿਆ ਚਿਹਨੁ ਹੈ ਅੰਦਰਿ ਸਚੁ ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ
ਖਸਮੈ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥੧॥ ਮਃ ੩ ॥ ਲੋਕਾ ਵੇ ਹਉ ਸੁਹਵੀ ਸੁਹਾ ਵੇਸੁ ਕਰੀ ॥ ਵੇਸੀ ਸਹੁ ਨ ਪਾਈਐ
ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਸ ਰਹੀ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨੀ ਸਹੁ ਪਾਇਆ ਜਿਨੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਸੁਣੀ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ
ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ ਇਨ ਬਿਧਿ ਕੰਤ ਮਿਲੀ ॥੨॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹੁਕਮੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਾਜੀਅਨੁ ਬਹੁ ਭਿਤ
ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪੀ ਕੇਤੜਾ ਸਚੇ ਅਲਖ ਅਪਾਰਾ ॥ ਇਕਨਾ ਨੋ ਤੂ ਮੇਲਿ ਲੈਹਿ ਗੁਰ
ਸਬਦਿ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਸਚਿ ਰਤੇ ਸੇ ਨਿਰਮਲੇ ਹਉਮੈ ਤਜਿ ਵਿਕਾਰਾ ॥ ਜਿਸੁ ਤੂ ਮੇਲਹਿ ਸੋ ਤੁਧੁ ਮਿਲੈ
ਸੋਈ ਸਚਿਆਰਾ ॥੨॥**

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥

ਸੂਹੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਮੁਖਵਾਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਖੰਡ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਸੁਹਬ ਤਾ ਸੋਹਗਣੀ ਜਾ ਮੰਨਿ ਲੈਹਿ ਸਚੁ ਨਾਉ ॥

ਹੇ (ਸਕਾਮ ਕਰਮ ਰੂਪ) ਸੁਹਬ=ਸੂਹੇ ਵੇਸ=ਲਿਬਾਸ ਵਾਲੀਏ, ਵਾ—ਸੂਹੇ=ਪਾਖੰਡ ਰੂਪ ਵੇਸ ਵਾਲੀਏ ਤੂੰ ਤਾਂ ਸੁਹਗਣੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਤਾਂ ਸੁਹਗਵੰਤੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਉ=ਨਾਮ ਮੰਨ ਲਵੇ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਣਾ ਮਨਾਇ ਲੈ ਰੂਪੁ ਚੜੀਤਾ ਅਗਲਾ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥

ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲੈ ਭਾਵ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਲੈ ਤਾਂ (ਸ਼ੌਕ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪ) ਅਗਲਾ=ਬਹੁਤਾ ਰੂਪ ਚੜੀਤਾ=ਚੜ੍ਹੇਗਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਥਾਉ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਐਸਾ ਸੀਗਾਰੁ ਬਣਾਇ ਤੂ ਮੈਲਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ ਅਹਿਨਿਸਿ ਲਾਗੈ ਭਾਉ ॥

ਤੂੰ ਅਜਿਹਾ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਕਰ, ਜੋ ਕਦੇ ਭੀ ਮੈਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਅਹਿਨਿਸਿ=ਦਿਨ-ਰਾਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਭਾਉ=ਪ੍ਰੇਮ ਲੱਗੇਗਾ।

ਯਥਾ— ੧. ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਸੀਗਾਰੁ ਬਣਾਵਉ ॥

ਸਫਲ ਸੁਹਗਣਿ ਨਾਨਕਾ ਅਪੁਨੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵਉ ॥ [ਬਿਲਾਵਲ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੧੨]

੨. ਭੈ ਕੀਆ ਦੇਹਿ ਸਲਾਈਆ ਨੈਣੀ ਭਾਵ ਕਾ ਕਰਿ ਸੀਗਾਰੋ ॥

ਤਾ ਸੁਹਗਣਿ ਜਾਣੀਐ ਲਾਗੀ ਜਾ ਸਹੁ ਧਰੇ ਧਿਆਰੋ ॥

[ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੭੨੨]

**੩. ਸਤੁ ਸੀਗਾਰੁ ਭਾਉ ਅੰਜਨੁ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਤੰਬੋਲੁ ਮੁਖਿ ਖਾਇਆ ॥
ਕੰਗਨ ਬਸਤ੍ਰ ਗਹਨੇ ਬਨੇ ਸੁਹਾਵੇ ॥ ਧਨ ਸਭ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ਜਾ ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਆਵੈ ॥੨॥
ਗੁਣ ਕਾਮਣਿ ਕਰਿ ਕੰਤੁ ਰੀਝਾਇਆ ॥ ਵਸਿ ਕਰਿ ਲੀਨਾ ਗੁਰਿ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥**

[ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੩੭]

੪. ਭੈ ਕਾ ਸਹਜੁ ਸੀਗਾਰੁ ਕਰਿਹੁ ਸਚਿ ਰਹਹੁ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

[ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੪੨੦]

ਸੋ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜੋ ਦਿਖਾਵੇ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਸ ਔਰਤ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਸੋਲਾਂ ਸਿੰਗਾਰ ਕੀਤੇ ਹੋਣ। ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰਮਾ ਵੀ ਪਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਘਰ ਪਤੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਸਾਰਾ ਸਿੰਗਾਰ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ।

**ਯਥਾ— ਸਖੀ ਕਾਜਲ ਹਾਰ ਤੰਬੋਲ ਸਭੈ ਕਿਛੁ ਸਾਜਿਆ ॥ ਸੋਲਹ ਕੀਏ ਸੀਗਾਰ ਕਿ ਅੰਜਨੁ ਪਾਜਿਆ ॥
ਜੇ ਘਰਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ ਤ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ ॥ ਹਰਿਹਾਂ ਕੰਤੈ ਬਾਝੁ ਸੀਗਾਰੁ ਸਭੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਈਐ ॥**

[ਫੁਨਹੇ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੩੬੧]

ਜਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰਿਕ ਔਰਤ ਦਾ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਸਿੰਗਾਰ ਵਿਅਰਥ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤੀ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤਾ ਜਪ-ਤਪ ਰੂਪ, ਵਾ—ਭੇਖ ਰੂਪ ਸਿੰਗਾਰ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਕਾਮਣਿ ਤਉ ਸੀਗਾਰੁ ਕਰਿ ਜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਤੁ ਮਨਾਇ ॥

ਮਤੁ ਸੇਜੈ ਕੰਤੁ ਨਾ ਆਵਈ ਏਵੈ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ ॥ [ਸੂਹੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੭੮੮]

ਸੋ, ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੇਵਲ ਸਿੰਗਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਐਸੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੧੦੦ ਵਿੱਚੋਂ ੯੯ ਫੀਸਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕੋਈ ਇੱਕ ਫੀਸਦੀ ਔਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੰਗਾਰ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਿੰਗਾਰ ਦਾ ਐਸਾ ਭੈੜਾ ਰਿਵਾਜ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਚਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਵਾ ਹੋਈਆਂ ਔਰਤਾਂ ਭੀ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੰਗਾਰ ਉਹ ਹੀ ਸਫਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਿੰਗਾਰ ਕਾਹਦਾ। ਸਿੰਗਾਰ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਕੁਆਰੀ ਲੜਕੀ ਭੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਦੀ।

ਯਥਾ— ਕੁਆਰ ਕੰਨਿਆ ਜੈਸੇ ਕਰਤ ਸੀਗਾਰਾ ॥ ਕਿਉ ਰਲੀਆ ਮਾਨੈ ਬਾਝੁ ਭਤਾਰਾ ॥

[ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੭੯੨]

ਸੋ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਆਰੀ ਕੰਨਿਆ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਔਰਤਾਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ ਲਿਬਾਸ ਤਾਂ ਸੰਤ ਰੂਪ ਸੁਹਾਗਨਾਂ ਵਾਲਾ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਪਤੀ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਐਸੀਆਂ ਮਨਮੁਖ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਸਿੰਗਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜਨਮ ਵਿਅਰਥ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਮਨਿਮੁਖਿ ਸੀਗਾਰੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਜਾਸਨਿ ਜਨਮੁ ਸਭੁ ਹਾਰਿ ॥

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਸੀਗਾਰੁ ਕਰਹਿ ਨਿਤ ਜੰਮਹਿ ਹੋਏ ਖੁਆਰੁ ॥

ਜੈਸੈ ਵਿਚਿ ਸੋਭ ਨ ਪਾਇਨੀ ਅਗੈ ਜਿ ਕਰੇ ਸੋ ਜਾਣੈ ਕਰਤਾਰੁ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੯੫੦]

ਸੋ, ਐਸਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਦੇ ਭੀ ਮੈਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬਾਹਰਲਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਵਰਜਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਅੰਤੀਵ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪ ਗਹਿਣੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਮਨੁ ਮੋਤੀ ਜੇ ਗਹਣਾ ਹੋਵੈ ਪਉਣੁ ਹੋਵੈ ਸੂਤਧਾਰੀ ॥
 ਖਿਮਾ ਸੀਗਾਰੁ ਕਾਮਣਿ ਤਨਿ ਪਹਿਰੈ ਰਾਵੈ ਲਾਲ ਪਿਆਰੀ ॥੧॥
 ਲਾਲ ਬਹੁਗੁਣਿ ਕਾਮਣਿ ਮੋਹੀ ॥
 ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਹੋਹਿ ਨ ਅਵਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਾਰੁ ਕੰਠਿ ਲੇ ਪਹਿਰੈ ਦਾਮੋਦਰੁ ਦੰਤੁ ਲੇਈ ॥
 ਕਰ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਕੰਗਨ ਪਹਿਰੈ ਇਨ ਬਿਧਿ ਚਿਤੁ ਧਰੇਈ ॥੨॥
 ਮਧੁਸੂਦਨੁ ਕਰ ਮੁੰਦਰੀ ਪਹਿਰੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਟੁ ਲੇਈ ॥
 ਧੀਰਜੁ ਧੜੀ ਬੰਧਾਵੈ ਕਾਮਣਿ ਸ੍ਰੀ ਰੰਗੁ ਸੁਰਮਾ ਦੇਈ ॥੩॥
 ਮਨ ਮੰਦਰਿ ਜੇ ਦੀਪਕੁ ਜਾਲੇ ਕਾਇਆ ਸੇਜ ਕਰੇਈ ॥
 ਗਿਆਨ ਰਾਉ ਜਬ ਸੇਜੈ ਆਵੈ ਤ ਨਾਨਕ ਭੋਗੁ ਕਰੇਈ ॥

[ਆਸਾ ਘਰ ੬, ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੨੫੬]

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸੰਤ ਰੂਪ ਸੁਹਾਗਨਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛੀਏ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜਿਆਂ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਸੋਹਾਗਣੀ ਤੁਸੀਂ ਰਾਵਿਆ ਕਿਨੀ ਗੁਣੀ ॥
 ਸਗਜਿ ਸੰਤੋਖਿ ਸੀਗਾਰੀ ਮਿਠਾ ਬੋਲਣੀ ॥
 ਪਿਰੁ ਰੀਸਾਲੁ ਤਾ ਮਿਲੈ ਜਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸੁਣੀ ॥

[ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੭]

ਸਾਖੀ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਦੀ, ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼—ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਜਗਿਆਸੂ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣ ਲਈ ਆਇਆ। ਜਿਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਫ਼ਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਫ਼ਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਅਜੇ ਗੱਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੀਬੀ ਬੜੀ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਤੁਰਦੀ ਹੋਈ ਆਈ, ਫ਼ਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਕਿ ਹੇ ਮਹਾਤਮਾ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ! ਕੋਈ ਐਸਾ ਟੂਣਾ ਜਾਦੂ ਜਾਂ ਤਵੀਤ ਕਰ ਕੇ ਦਿਓ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿੱਚ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਫ਼ਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾਏ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਫ਼ਰਕ ਸਿਰਫ਼ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਖੁਦਾ ਰੂਪ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਬੀਬੀ ਪਤੀ ਜੋ ਫ਼ਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ, ਉਹੀ ਅੰਤੀਵ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਜਗਿਆਸੂ ਪਤੀ ਹੈ। ਸੋ, ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੇ ਬੀਬੀ! ਐਸੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਹਉਮੈ ਨਾਲ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਲੱਖਾਂ ਟੂਣੇ ਤੇ ਜਾਦੂ ਕਰ ਲੈਣ। ਐਸੇ ਪਾਖੰਡੀ ਭੇਖੀ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪੂਜਾ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਖੁਦਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਤੋਂ ਬਾਂਝੇ ਹਨ। ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੇ ਬੀਬੀ! ਪਤੀ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤਿਆਗ ਦੇ, ਆਪ ਪਤੀ ਦੇ ਵਸ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੈਦਾ ਕਰ। ਪਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਤੀ ਦੇ ਵਸ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ ਪਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣ। ਪਤੀ ਦੇ ਵਸ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਪਤੀ

ਜਾਦੂ, ਟੂਣਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਗਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਘਰ ਵਸਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉੱਜੜ ਗਏ ਹਨ। ਸੋ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

ਯਥਾ— **ਕਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਕਵਣੁ ਗੁਣੁ ਕਵਣੁ ਸੁ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥**

ਕਵਣੁ ਸੁ ਵੇਸੋ ਹਉ ਕਰੀ ਜਿਤੁ ਵਸਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ ॥੧੨੬॥ [ਸਲੋਕ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੮੪]

ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਅਖਰ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹਨ, ਕਿਹੜੀਆਂ ਮਣੀਆਂ ਦਾ ਹਾਰ ਪਹਿਨੇ, ਅਥਵਾ:—ਕਿਹੜੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਸ ਆਵੇ, ਕਿਹੜਾ ਲਿਬਾਸ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਵਸ ਆਵੇ। ਸੋ, ਇਸ ਸਲੋਕ ਵਿੱਚ ਉਸ ਬੀਬੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਉਸ ਦਾ ਉਤਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ ਗੁਣੁ ਜਿਹਬਾ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥**

ਏ ਤ੍ਰੈ ਭੈਣੇ ਵੇਸ ਕਰਿ ਤਾ ਵਸਿ ਆਵੀ ਕੰਤੁ ॥੧੨੭॥ [ਸਲੋਕ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੮੪]

ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨਿਮਰਤਾ ਧਾਰਨ ਰੂਪ, ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹਣਾ ਹੈ ਖਵਣੁ=ਖਿਆ ਕਰਕੇ ਖੋਟੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰਨਾ ਇਹੀ ਗੁਣ ਹੈ। ਜੀਭ ਨਾਲ ਮਿੱਠਾ ਔਰ ਨਿਮਰਤਾ ਦਾ ਬਚਨ ਬੋਲਣਾ ਇਹ ਮਣੀਆਂ ਰੂਪ ਅਮੋਲਕ, ਵਾ—ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪ ਵੇਸ-ਲਿਬਾਸ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਕਰ, ਤਾਂ ਪਤੀ ਤੇਰੇ ਵਸ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਭਾਵ ਵਿੱਚ **ਅਰਥ ਦੂਜਾ**—ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹੜੇ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹਾ, ਕਿਹੜੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂ, ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਜਾਂ ਸਰਬ ਮਣੀਆਂ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਮੰਤ੍ਰ ਕਿਹੜਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਜਾਪ ਕਰਾਂ, ਕਿਹੜਾ ਐਸਾ ਉਤਮ ਭੇਸ ਹੈ, ਲਿਬਾਸ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਸ ਆਵੇ? ਨਿਮਰਤਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ ਰੂਪ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਕਰ। ਖਵਣੁ=ਖਿਆ ਕਰਨਾ, ਖੋਟੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਖਿਆ ਰੱਖਣੀ, ਖੋਟੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰਨਾ ਇਹੀ ਗੁਣ ਹੈ। ਜਿਹਬਾ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਮਣੀਆਂ ਰੂਪ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ, ਵਾ—ਮਣੀਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ। ਹੇ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਭੈਣੇ! ਜਦੋਂ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਰੂਪ ਲਿਬਾਸ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰੋਗੀ ਤਾਂ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੇਰੇ ਵਸ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਮੁਖਵਾਕ ਦੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸਾ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਨਾਉਣਾ ਕਰ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਕਦੇ ਭੀ ਨਾ ਲੱਗੇਗੀ ਤੇ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਲੱਗਾ ਰਹੇਗਾ।

**ਨਾਨਕ ਸੋਹਗਾਣਿ ਕਾ ਕਿਆ ਚਿਹਨੁ ਹੈ
ਅੰਦਰਿ ਸਚੁ ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ ਖਸਮੈ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥੧॥**

ਕਿਸੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਕੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ? ਇਹ ਉਪਰਲੀ ਅੱਧੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹੋਏ ਪੁਸ਼ਨ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਅੱਧੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਹੈ। ਤੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਉੱਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾ ਦਾ ਉਜਾਲਾ ਹੈ, ਵਾ—ਅਉਗੁਣਾਂ ਰੂਪ ਕੋਈ ਦਾਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਉਜਲਾ=ਸੁਧ ਹੈ ਤੇ ਖਸਮੈ=ਮਾਲਕ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਸਮਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤਰੀ ਹੈ। ਸੁਹਾਗਣੀ ਤੇ ਹੋਰ ਭੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਸੋਹਗਾਣੀ ਆਪਿ ਸਵਾਰੀਓਨੁ ਲਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰੁ ॥**

ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੇ ਚਲਦੀਆ ਨਾਮੇ ਸਹਜਿ ਸੀਗਾਰੁ ॥ [ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੪੨੬]

ਸੋ, ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸੁਹਾਗਣੀ ਤੇ ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਸੋਹਾਗਣੀ ਸੀਗਾਰੁ ਬਣਾਇਆ ਗੁਣ ਕਾ ਗਲਿ ਹਾਰ ॥

ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰਮਲੁ ਤਨਿ ਲਾਵਣਾ ਅੰਤਰਿ ਰਤਨੁ ਵੀਚਾਰੁ ॥ [ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੪੨੬]

ਮਃ ੩ ॥ ਲੋਕਾ ਵੇ ਹਉ ਸੂਹਵੀ ਸੂਹਾ ਵੇਸੁ ਕਰੀ ॥

ਲੋਕਾ ਵੇ=ਹੇ ਲੋਕੋ! ਹਉ=ਮੈਂ ਸੂਹਵੀ=ਪਾਖੰਡਣ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਹਾ=ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਸੂਹਾ=ਪਾਖੰਡ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੇਸ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਪਾਖੰਡ ਭੇਖ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਰਖਿਅਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸਿਖਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਭੇਖੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨ ਲਭਈ ਵਿਣੁ ਸਚੀ ਸਿਖੰ ॥ [ਡਖਣੇ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੯੯]

੨. ਬਹੁ ਭੇਖ ਕਰਿ ਭਰਮਾਈਐ ਮਨਿ ਹਿਰਦੈ ਕਪਟੁ ਕਮਾਇ ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਵਈ ਮਰਿ ਵਿਸਟਾ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥

[ਸਿਰੀਰਾਗ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੨੬]

੩. ਪਾਖੰਡਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਪਾਈਐ ਖੋਟਾ ਪਾਜੁ ਖੁਆਰ ॥

[ਸਿਰੀਰਾਗ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੫੪]

੪. ਪਾਖੰਡਿ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥

[ਵਾਰ ਬਿਲਾਵਲ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੮੪੯]

੫. ਕਰਿ ਬੈਰਾਗੁ ਤੂੰ ਛੋਡਿ ਪਾਖੰਡੁ ਸੋ ਸਹੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਏ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੪੪੦]

ਵੇਸੀ ਸਹੁ ਨ ਪਾਈਐ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਸ ਰਹੀ ॥

ਵੇਸੀ=ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਹੁ=ਪਤੀ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨ=ਨਹੀਂ ਪਾਈਐ=ਪਾਈਦਾ ਜਗਿਆਸੂ ਮੁਖ ਦੁਆਰਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵੇਸ ਰਹੀ=ਲਿਬਾਸ ਧਾਰਨ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਥੱਕ ਰਹੀ ਹਾਂ।

ਨਾਨਕ ਤਿਨੀ ਸਹੁ ਪਾਇਆ ਜਿਨੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਸੁਣੀ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਹੁ=ਪਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਾਇਆ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਖ=ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਸੁਣੀ=ਸੁਣਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਾਉਣਾ ਗੁਰੂ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਪਾਇਆ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਸੁਖਦੇਵ ਮੁਨੀ ਵਰਗੇ ਜੋ ਜਨਮ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਤਪੱਸਵੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿਥਲਾਪੁਰੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਜਨਕ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਸੌਟੀ ਨਾ ਸਹਾਰ ਸਕਿਆ, ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਆਇਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਦੇ ਤਰਕ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਆਸ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਤੋਂ ੧੨ ਸਾਲ ਜੁਠੀਆਂ ਪਤਲਾਂ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ, ਹੇਠਾਂ ਖੜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਉਮੈ ਨਿਕਲ ਗਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਅਸ਼ਟਾਵੱਕਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ ਇਨ ਬਿਧਿ ਕੰਤ ਮਿਲੀ ॥੨॥

ਜੋ ਤਿਸੁ=ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਵੈ=ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ=ਉਹ ਕੁਝ ਥੀਐ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ=ਇਸ ਬਿਧੀ=ਵਿਧੀ-ਤਰੀਕੇ ਦੁਆਰਾ, ਭਾਵ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੰਤ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਪਉੜੀ ॥ ਹੁਕਮੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਾਜੀਅਨੁ ਬਹੁ ਭਿਤਿ ਸੰਸਾਰਾ ॥

ਹੇ ਹੁਕਮੀ=ਹੁਕਮ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੈਂ ਆਪ ਹੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਬਹੁ=ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭਿਤਿ=ਖੁਰਾਕ, ਭਾਵ ਚੋਗਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਹੁਕਮੀ ਸਹਜੇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੇ ਅਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ॥

[ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੦੪੩]

੨. ਹੁਕਮੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਾਜੀਅਨੁ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥

[ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੫੦੯]

ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪੀ ਕੇਤੜਾ ਸਚੇ ਅਲਖ ਅਪਾਰਾ ॥

ਹੇ ਸਚੇ=ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਅਲਖ= ਲਖਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਪਾਰਾ=ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਜੋ ਕਿਡਾ ਕੁ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਅਪਾਰ ਹੈ ਕੋਈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇ ॥

ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਪੁਰਾ ਭੇਟਸੀ ਸੋ ਚਲੈ ਰਜਾਇ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੩੯੬]

ਇਕਨਾ ਨੌ ਤੂ ਮੇਲਿ ਲੈਹਿ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਬੀਚਾਰਾ ॥

ਇਕਨਾ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਸਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਵਿੱਚ ਲਗਾ ਕੇ ਭਾਵ ਸਬਦ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਲਗਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲਿ ਲੈਹਿ=ਮੇਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਚਿ ਰਤੇ ਸੇ ਨਿਰਮਲੇ ਹਉਮੈ ਤਜਿ ਵਿਕਾਰਾ ॥

ਹਉਮੈ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਜਿ=ਤਿਆਗ ਕੇ ਜੋ ਸਚਿ=ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਤੇ=ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਨਿਰਮਲੇ=ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸੁਧ ਸਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਸਚੇ ਰਤੇ ਸੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸਦਾ ਸਚੀ ਸੋਇ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੪੨੬]

ਜਿਸੁ ਤੂ ਮੇਲਹਿ ਸੋ ਤੁਧੁ ਮਿਲੈ ਸੋਈ ਸਚਿਆਰਾ ॥੨॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲਿ ਲੈਹਿ=ਮੇਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਚਿਆਰਾ=ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥